

INTRODUCERE ÎN KINETOGRAFIE SAU

PLEDOARIE PENTRU "ALFABETIZAREA" ARTEI COREGRAFICE ROMÂNEȘTI

e mai bine de cinci secole se fac încercări pentru conceperea unui sistem de notare a mișcării. Unii cercetători consideră că încă în vechiul Egipt se utilizau hieroglifile în vederea înregistrării dansurilor sacre.

Romanii, se pare, foloseau o

metodă de notație a mișcărilor intrînd în componența gesticii de salutație. Cea mai timpurie încercare de concepere a unui sistem de notare a mișcării, păstrată în arhivele municipale din Cervera, Spania, datează din a doua jumătate a secolului XV. Desigur, pînă atunci se făcuseră multe alte încercări în acest sens, unele dintre ele atîngînd un anumit grad de popularitate, toate fiind însă, în cele din urmă, abandonate ca ineficace.

Este semnificativ faptul că notația muzicală, care a deschis drumul dezvoltării artei muzicale pînă la dimensiunile cunoscute azi, a fost concepută, în forma ei modernă păstrată și acum, în secolul XI, dar nu a fost stabilită ca sistem uniform decît la începutul secolului XVIII. Notația dansului a avut, comparativ, un start mult întîrziat și, pînă în 1920, cu Rudolf von Laban, a înregistrat un lung șir de false întemeieri. Numărul atît de mare de încercări nereușite în acest domeniu nu trebuie să surprindă. Dansul este o artă complexă, avînd dimensiuni în plus față de muzică; una dintre acestea e spațialitatea. În același timp, corpul omenesc este capabil să dezvolte o gamă largă de moduri de mișcare simultane. În consecință, problemele pe care le ridică formularea unei notații de dans care să poată fi ușor scrisă și citită sînt numeroase. Metodele timpurii atingeau o anume emfază odată cu dezvoltarea și complicarea dansurilor, simbolurile ce desemnau particularitățile mișcărilor aglomerîndu-se pînă la ilizibil.

Una dintre primele metode de notare a dansului - dacă poate fi numită metodă - a fost folosirea abrevierilor pentru denumirea pașilor, cum ar fi: R = *révérénce*, S = *solo*, D = *double* etc. Această "metodă" presupunea o cunoaștere a pașilor în cauză, limitîndu-se astfel la un ansamblu redus de mișcări. Prima carte definind cei mai răspîndiți pași de dans ai perioadei a fost "*Orchesographie*" a lui Thoinot d'Arbeau, publicată în 1588. Descrierea pozițiilor și a pașilor era acompaniată de notarea denumirii acestora și de un desen ilustrativ. Originalitatea sa consta în a plasa denumirea acestor "figuri" în dreptul notelor muzicale corespunzătoare. Fără explicațiile prealabile ale lui d'Arbeau, dansul astfel notat rămînea, însă, ininteligibil.

Dezvoltarea dansului profesionist în timpul lui Ludovic al XIV-lea avea să producă primul sistem de notație încheiat. Bazîndu-se pe un principiu descoperit de Beauchamps, Raoul Feuillet își publică metoda sa, "*Chorégraphie, ou l'art de décrire la danse*", în 1700. Această carte a fost urmată la scurt timp de mai multe "*Recueils des danses*" conținînd compoziții ale lui Feuillet sau Louis Pécourt, un important dansator și coregraf al timpului. Datorită notației lui Feuillet se pot studia pașii și dansurile care formează baza baletului clasic de azi. Deși extrem de bine conceput, sistemul nu acoperă decît mișcarea picioarelor și prezintă lacune în privința indicării ritmului.

În 1852 apare lucrarea "*Sténochorégraphie*", aparținînd dansatorului și coregrafului Arthur Saint Léon, o rezolvare a problemei ritmicii, rămasă în suspensie pînă la el.

În 1887, apare "*Grammatik der Tanzkunst*" a lui Albert Zorn, bucurîndu-se de succes și fiind folosită imediat în academile de dans din Europa.

În 1905, aceeași lucrare apare și în Statele Unite. Problemele rămase nerezolvate de Zorn au fost notarea mișcării înseși, și nu a unei succesiuni de poziții statice, și cea a ritmului, neinclus încă în partitura generală, ceea ce complica lectura.

În 1892, Vladimir Stepanov, dansator și profesor la Teatrul Imperial Marinski din Sankt-Petersburg, publică lucrarea "*Alphabet des mouvements du corps humain*", o încercare de a înregistra mișcarea întregului corp cu ajutorul terminologiei anatomice. Metoda nu avea aplicabilitate decît în balet, neatingînd astfel condiția unui sistem deschis, de notare a mișcărilor corpului omenesc în general.

În 1928 apare cartea Margaretai Morris "*Notation of Movement*", sistem bazat pe o analiză anatomică a mișcării. Neajunsurile au constatat într-o alegere arbitrară a simbolurilor, în indicarea asimetrică a unor mișcări simetrice și în indicarea separată a ritmului.

Tot în 1928 apare "*Schrifttanz*", sistemul lui Rudolf von Laban, ce oferea două inovații: partitura verticală reprezentînd simetria bilaterală a corpului, cu corespondența directă a laturilor (simbolurile plasate în dreapta corespund laturii drepte a corpului) și includerea partiturii ritmice în cea coregrafică prin lungirea simbolurilor de mișcare în mod corespunzător duratei acțiunii. Această analiză a mișcării, bazată pe principii spațiale, anatomice și dinamice, este flexibilă și poate fi aplicată oricărei forme de mișcare a corpului.

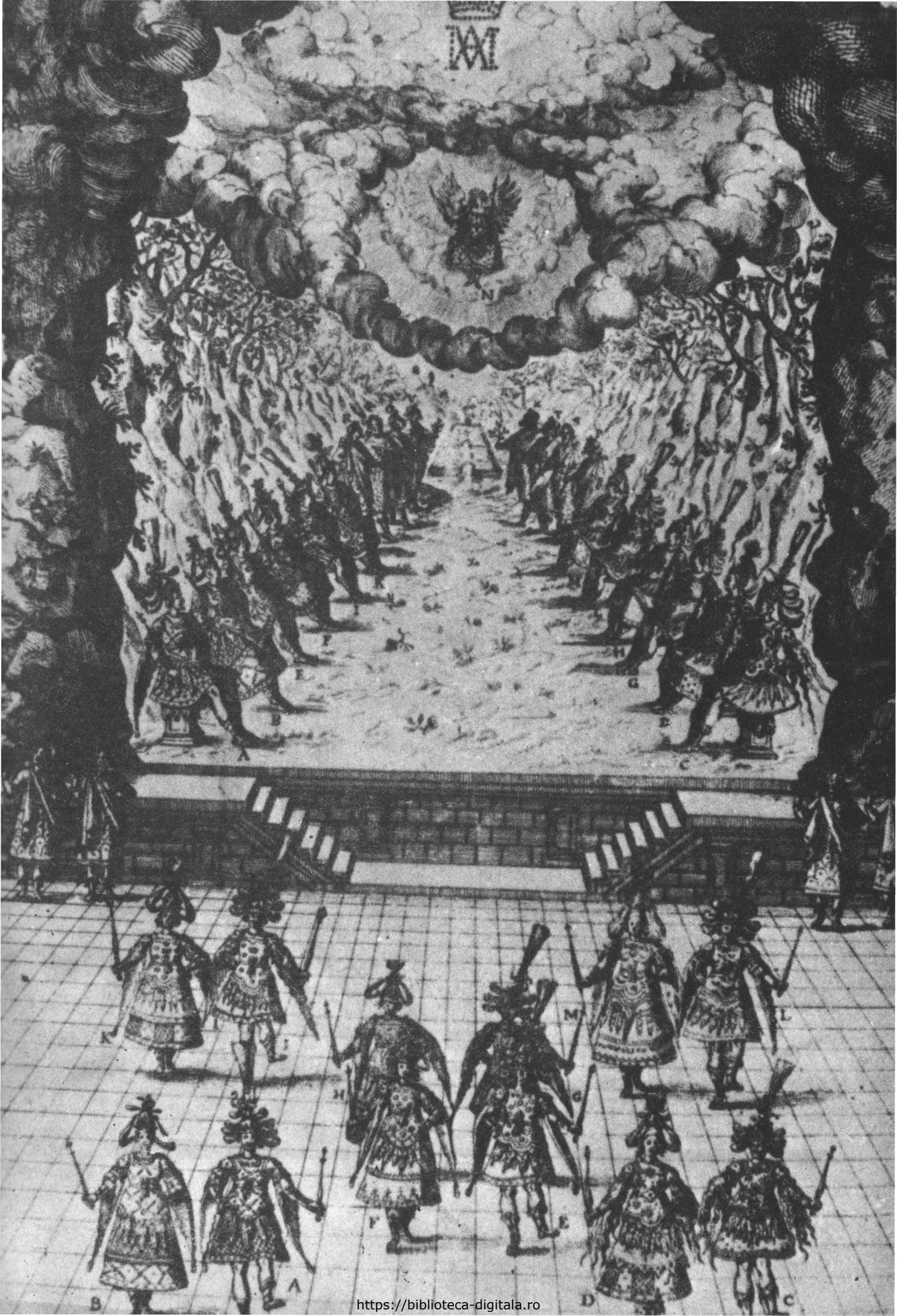
*

Kinetografia Laban este un sistem de notare a mișcării. Cu ajutorul acestuia, orice formă de mișcare, de la cea mai simplă pînă la cea mai complexă, poate fi notată cu exactitate. Necesitatea sa pentru dans este evidentă. Sistemul poate fi, de asemenea, folosit cu succes în orice domeniu unde înregistrarea mișcării corpului omenesc este necesară, cum ar fi antropologia, disciplinele atletice, gimnastica medicală etc.

Prin aplicațiile sale practice, kinetografia Laban are o dublă valoare: permite înregistrarea mișcării pe hîrtie și totodată permite o analiză fundamentală a dinamicii acestora, simbolurile specifice putînd avea o largă utilizare. Se creează astfel un limbaj cu ajutorul căruia specialiștii din orice cîmp de activitate și din orice țară pot comunica.

Kinetografia servește artei dansului în aceeași măsură în care notația muzicală servește compozitorului, profesorului, studentului și interpretului. Datorită bogăției de partituri muzicale tipărite, muzicienii au la îndemînă lucrările tuturor marilor compozitori din toate țările și din toate timpurile. Dirijorul sau interpretul, oriunde s-ar afla, își poate procura sonatele pentru pian de Beethoven sau ultimele lucrări ale lui Stravinsky. Elevii învață un instrument nu numai executînd exerciții, ci și consultînd partiturile clasice. Cu kinetografia Laban asistăm la dezvoltarea unui sistem de notație și a unei modalități de studiu al dansului ce se constituie într-o paralelă la notația muzicală.

Cea mai evidentă utilitate a notației mișcării rezultă din necesitatea păstrării coregrafilor în vederea viitoarelor montări. Acesta a fost de fapt scopul urmărit de fiecare dintre sistemele istorice de notare a mișcării. Din cauza imperfecțiunii metodelor timpurii de notare, nu putem fi siguri, chiar după o atentă studiere a lui Feuillet, de exemplu, dacă dansurile de curte din secolul XVIII sînt reconstituite astăzi exact. Detalii ale stilului și execuției au rămas nestabilite, multe dintre amănunte fiind considerate ca subînțelese. Datorită kinetografiei, generațiile viitoare vor avea posibilitatea de a dansa coregrafiile perioadei noastre cu exactitatea pe care coregraful și-a dorit-o, mergînd pînă la detaliu. Flexibilitatea sistemului permite însă și o notație sumară, indicînd

doar mișcările mai importante și lăsând astfel maestrului de balet de mai târziu posibilitatea unei libere interpretări a sensurilor dorite de autor.

O comparație între notație și film ca mijloc de înregistrare a mișcării este inevitabilă. În timp ce filmul se limitează la a copia mișcarea, sistemul de notare poate fi în același timp o modalitate de analiză a acesteia, de construire treptată, pe baza anumitor reguli sau necesități, a unei succesiuni de mișcări ducând la conturarea unor coregrafii. O comparație cu muzica poate clarifica importanța notației prin aceea că înregistrarea pe bandă magnetică a muzicii nu poate exclude partitura muzicală. Diferența dintre o înregistrare muzicală și partitură va fi permanent marcată de distanța ce separă o interpretare a unei opere de opera însăși. La aceasta se adaugă și unele rațiuni economice, cum ar fi aspectul practic al folosirii creionului și hîrtiei în comparație cu mijloacele greoaie și costisitoare ale filmului sau înregistrărilor video.

Concomitent cu larga răspîndire a sistemului Laban, s-a dezvoltat o profesiune nouă, aceea de kinetograf. Acceptarea sistemului, ca și a noii profesiuni, se datorează unei largi aplicări în practică a kinetografiei, servind o arie vastă de discipline, de la medicină pînă la coregrafia clasică. Muzicologii au astfel un corespondent în kinetolog, în specialistul artei sau științei mișcării. Etnomuzicologul își găsește și el un corespondent în etnokinetolog, care, grație unei discipline intermediare, "Coreometria" (analiza mișcării în procesul muncii), atinge sfera antropologiei. Odată cu asimilarea sistemului, criticul de balet va putea și el aprofunda spectacolul coregrafic, consultînd partitura autorului și confruntînd opera acestuia cu interpretarea maestrului de balet. Totodată, cunoașterea terminologiei de specialitate introdusă de kinetografie va îmbogăți vocabularul tehnic al criticului cu noi termeni, capabili să surprindă structurile pieselor coregrafice.

Kinetografia a dat naștere primelor librării de specialitate, punînd astfel bazele comunicării între toate artele mișcării. În absența unei terminologii universale și a unui sistem de notare unic, arta dansului nu și-a putut crea un prezent decurgînd organic din cuceririle trecutului: evoluția sa este inegală, cu etape de regres și cu surprinzătoare salturi înainte. Cu introducerea kinetografiei asistăm astăzi la sfîrșitul experienței sisifice a celei mai complexe arte, dansul, de a lua mereu de la început un drum ale cărui coordonate rămîneau în cele din urmă necunoscute, în absența unei științe "topografice". Asistăm deci la apusul sistemului de noviciat, de călă, de transmitere orală, pe care îl presupunea baletul secolelor trecute, arta dansului primind, grație kinetografiei, un plus de lumină din lumina tiparului.

Cel mai puternic argument pentru introducerea notației Laban în școlile de coregrafie și mai ales în programa analitică a nou înființatei Facultăți de Coregrafie din cadrul Academiei de Teatru și Film din București este extinderea timpului de creație. Să ne imaginăm un compozitor lipsit de posibilitatea de a-și nota, modifica, elimina, rectifica sau fixa ideile muzicale pe hîrtie, în spațiul acela de intensă concentrare solitară care este momentul creației. L-am vedea, asemeni coregrafilor, lipsiți pînă mai ieri de mijloacele notației, compunînd direct în fața orchestrei, cerînd onomatopeice efectele dorite unor instrumentiști excedați. Ar fi un spectacol absurd, iar procesul creației, un chin colectiv. Notația îi oferă coregrafului șansa creației solitare, a chinului individual, a suferinței anonime, a plasării lui, ca artist, în spațiul privilegiat unde se mișcă bucuriile colective.

Este știut: cu cît faci un lucru mai bine, cu atît îl poți face mai repede. Este o lege a progresului individual. Progresul colectiv vine însă prin ritmul aplicării unor metode noi, eficiente. Legea acestui progres este prinsă de formula inversă: cu cît mai repede, cu atît mai bine.

SERGIU ANGHEL

